

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXVI, 1

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

januar-februar (ene.-feb.) 1989

Slovenska suverenost — Kaj je to?

Zagotovo je slovensko značilno, da se Slovenci na zboru kulturnikov pogovarjamo o suverenosti našega naroda. Prava suverenost se bržčas ne sprašuje o sebi, (...) mi pa se o njej sprašujemo, jo dokazujemo ali zanikamo, skratka, po slovenski navadi živimo suverenost tudi v besedah. Ob ta paradoks se vriva vprašanje, kaj in čemu ta tema danes, kaj naj naš shod potrdi ali ovrže, kakšne zastave naj razobesi na svoji avtonomnosti. Pred časom bi rekli, da je to našo današnjo temo priključilo slovensko slovesno uporništvu, domala preveč poenoteno zoper vsiljene metode izrednih stanj, stalinistične budnosti in vojaških procesov in ne le ustavni amandmaji, preveč naravnani v centralizem in odtekanje pravic iz republike v federacijo. Danes, ta čas, se mi vse tako zdi, da je v ozadje naše teme prišla druga namera; ne več prejšnja zahteva po polni suverenosti naroda in republike, ne več obramba suverenosti in vizija civilne družbe, a že potrditev sedanjega stanja, ali, kot bi rekla politika, potrditev doseženega. (...)

Kajti eni od naših laži je ime — suverenost.

Vem, beseda je težka in pade kot kamen na dušo in pamet, da jo oba skušata takoj in odločno zavrniti. A vseeno: še preden bom poskusil širše pojasniti zvezo suverenosti in demokracije, neločljivost svobode posameznika od svobode skupnosti, suverenost civilne družbe s suverenostjo države, naj kot priročen argument za težko besedo omenim ne manj hudo krivico, ki nam je bila letos petletni prizadejana v Ljubljani. Rekel bi: če smo pot slovenske besede začeli pred 1000 leti z Brižinskimi spomeniki, če je naša prva ustava v Trubarjevi Cerkovni ordninki, se res ne moremo sprijazniti z zanikanjem naše zadnje ustave, kot jo zanikujeta in ponižujeta neki vojaški pravilnik in znameniti vojaški proces...

Z drugega Zbora slovenskih kulturnih delavcev. Ljubljana, 15. novembra 1988.
Tone Pavček

Častnemu predsedniku, pesniku in kritiku Slovenska kulturna akcija

SMRT velikega Slovenca dr. Tineta Debeljaka je težko prizadela slovensko skupnost v Argentini in po svetu. Kako je pokojnika poznala, spoštovala in ljubila, je dokazala velika množica rojakov, ki se je zbrala v Slomškovem domu v Ramos Mejiji, da se poslovi od njegovih zemeljskih ostankov in se mu zahvali za njegovo delo pri ustanavljanju slovenske kulture.

S strani slovenske Cerkve se je od njega poslovil v ganljivi pridigi č. g. Jože Škerbec, ki je župnik v tem delu velikega Buenos Airesa, pogrebne molitve in obrede pa je za pokojnikom opravil prelat dr. Alojzij Starc.

Dolga karavana avtomobilov je pospremila pokojnika na njegovo zadnje bivališče na pokopališče 3 de Febrero v Pilarju. Z njim smo izgubili markantno osebnost slovenske politične in ideološke emigracije, ki je stala v ospredju katoliškega tabora skoraj celo šestdesetletje.

Pokojnik je bil rojen 27. aprila 1903 v škofji Loki, v zdravi, narodno zavedni gorenjski družini. Kakor večina naših razumnikov, je tudi on študiral v škofovih zavodih v št. Vidu, kjer je dobil solidno podlago za nadaljnji študij. Posvetil se je slovenski in slovanski književnosti ter študiral v Ljubljani, Pragi in Krakovu, kar mu je dalo globok vpogled v slovanske jezike, obenem pa je že kot študent imel priložnost navezati tesne stike z mladimi teh držav. Doktoriral je s tezo Reymontovih Kmetov v luči književne kritike.

V letih 1930–34 je bil profesor v črni gori (Slovenske punktacije!), ko pa je politični pritisk odnehal, je nastopil službo v uredništvu Slovenca, kjer je ostal do l. 1945, ko se je umaknil v emigracijo. Že l. 1949 je izdal Koledarček slovenskih emigrantov, ki je bila prva tiskana knjiga emigracije.

Tine Debeljak je začel pisati že zelo mlad in iz tistih let dobimo njegove prispevke v skoraj vseh slovenskih revijah, predvsem pa v Mladiki in Domu in svetu, kateremu je bil tudi urednik v letih 1930–31 ter nato spet od l. 1938–43.

Dobimo ga med ustanovitelja Križa na gori in škofjeloškega muzeja, kar mu je vodstvo tudi priznalo ob petdesetletnici ustanovitve. Z ozkim krogom sodelavcev je obnovil tudi škofjeloški pasijon, ki so ga pod njegovim vodstvom igrali v škofji Loki prvič po dvesto letih.

Z vojno in revolucijo v letih 1941–45 ni sprejel kulturnega molka, ki je bil zapovedan na ukaz komunistične partije. Postal je sourednik Slovenčevih koledarjev in zbornika Zimske pomoči, v katerih so v slovensko književnost stopila nova, še nepoznana imena (Kociper, Krivec i. dr.).

V teh letih je uredil pesmi Franceta Balantiča, spise Lee Faturjeve, Misjakovega Julčka in vzpodbudil Majcna, da je začel zopet pisati po desetletnem molku. Veliko je tudi prevajal, predvsem iz slovanskih književnosti: Kohanowskega, Wolkera, Puškina, Brezino, Krasinskega, Mickiewicza, Slowackega, Kasprowicza, Madacha in Macha.

Bil je tajnik Društva prijateljev poljskega naroda, nato pa v Italiji tudi profesor poljske gimnazije Kopernika. Dosegel je, da je bila slovenska gimnazija vključena pod zavezniško nadzorstvo in priznana njena izpričevala. Pripravljal je tudi izdajo slovensko-poljske in poljsko-slovenske antologije. Zveze s Poljaki so mu pomagale tudi do Ukrajincev, katere je že prej prevajal; postal je izredni profesor na ukrajinski humanistični fakulteti sv. Klimenta, ki je imela oddelek slovenistike v Buenos Airesu.

V emigraciji je pisal pod več psevdonimi (Jeremija Kalin, Janez Jur, Špelca, Jamnikar itd.) v obnovljeni Svet in dom, Ameriško domovino, Mlado setev in Naše pesmi. Od vseh začetkov je bil sourednik Svobodne Slovenije in njenih zbornikov, kulturni referent Društva Slovencev, predsednik Balantičeve družine in njenega zbornika, ko pa se je ustanovila Slovenska kulturna akcija, je bil urednik Meddobja in Glasa SKA, Gledališkega lista IDNAVE ter sourednik planske revije Gore.

Kot mentorju in odkrivatelju talentov se mu moramo zahvaliti za Balantiča, Kocipra, Krivca, Hribovska, Kunstlja in Mauerja.

Uveljavil se je tudi kot prevajalec. Posredoval nam je Puškina, Ševčenka, Ahmatovo, Frankoja, Danteja. Prevajal je tudi iz beloruščine, bolgarščine, portugalsčine in nemščine. Posebnost zase je njegov prevod argentinskega pesnika José Hernándezza Martín Fierro, ki sodi med najlepše, kar mu je priznal tudi krožek prevajalcev, ki ga je izvolil za podpredsednika.

Med bivanjem v emigraciji v Argentini je izdal tri pesniške zbirke: monumentalno Veliko črno mašo za pobite Slovence, lirično Poljub in religiozno Mariji. Pisal je tudi črtice in novele, ki so raztresene v številnih Meddobja in še kod. Kot najboljši poznavalec emigracijskega ustvarjanja je napisal tudi kratek in realen pregled, ki bo služil bodočemu slovstvenemu zgodovinarju.

Njegova bibliografija bo preseгла tisoč dvesto naslovov med zapisi, poročili, kritikami, esaji, razpravami, prevodi, črticami, priredbami knjig, uvodi in pesniškim opusom in kot tak se uvršča med najplodovitejše slovenske ustvarjalce.

K vesplošni razgledanosti in kulturni dejavnosti moramo dodati še njegovo politično aktivnost in zavzetost. Na njegovem pogrebu so se zbrale vse vidnejše osebnosti politične emigracije, da se poslove in zahvalijo za požrtvovalno delo pokojniku. Za Narodni odbor se mu je zahvalil njegov predsednik g. Rudolf Smersu, s strani Slovenske ljudske stranke dr. Marko Kremžar, g. Tone Brulc v imenu Slovenske kulturne akcije, g. Božidar Fink za Slovensko katoliško akademsko starešinstvo, g. Lojze Rezelj za Zedinjeno Slovenijo, g. Tone Mizerit kot sourednik Svobodne Slovenije, g. Slavko

Dr. Tine Debeljak
(27. 4. 1903 —
20. 7. 1989)
pesnik, književnik,
častni predsednik
SKA, pobudnik
kulturnega
življenja
v zdomstvu,
borec za svobodo
in slovenstvo.

Skoberne od slovenskih časnikaarjev, dr. Gómez Fariasa v imenu krožka prevajalcev Martina Fierro, ga. Ljuba Lipušček od Našega doma v San Justu in g. Marjan Loboda s strani Slomškovega doma v Ramos Mejiji, kjer je bil pokojni častni član.

Izguba polifacetne osebnosti dr. Tineta Debeljaka pomeni za vrste slovenske emigracije v svetu nenadomestljivo vrzel, ki jo bo težko zapolniti.

T. B.

Spomini na začetek

Nadaljevanje referata Ladislava Lenčka iz 13. kulturnega večera

Ustvarjalni člani so izbrani zaradi svojega kulturnega ustvarjanja v preteklosti ali v sedanosti z upanjem na sodelovanje pri kulturnem delu v bodočnosti. Podporni člani so tisti, ki se sami sicer navadno ne počutijo kulturne ustvarjalce, a s svojimi podporami sodelujejo s SKA. Pred nekako sedmimi leti smo začeli šteti med podporne člane vse naročnike Meddobja in Glasa, češ, mnogi ta naša glasila naroče iz želje, da podpro SKA ne le pod kulturno-moralnim vidikom, ampak tudi pod ekonomskim. V vsem času obstoja SKA smo si želeli tudi mecenov, ljudi, ki iz razumevanja in zavzetosti za slovensko kulturno delo v izseljenstvu darujejo večje vsote v ta ali oni podvig organizacije, da mu ga z denarno injekcijo omogočijo; in smo jih tudi dobivali, nekaj iz inozemstva, nekaj iz naše srede. Dar prvega mecena SKA 10.000 pesov za nagrade knjižnih izdanj je vpisan v marcu 1956. Zadnji dve leti si je SKA oz. njen odbor postavil kot pravilo, da izda samo tista knjižna dela, za katera prejme predhodno potrebna sredstva od takih mecenov. Ker smo o tem že nekajkrat pisali v Glasu, se je slovenski izseljenjski svet že kar navadil na to. Mecenov potrebujemo zlasti zato, ker ne iz naročnine na Meddobje ne iz prodaje knjižnih izdanj ni mogoče kriti tiskarskih, poštnih in pisarniških stroškov.

Plačujočih odjemalcev je med izseljenci vedno manj, ker zlasti mladi rod, ki se šele ekonomsko išče, vsaj v Argentini ne zmora naročnine ali nakupa knjig, v marsikateri izseljenjski skupnosti pa niti slovenskega jezika toliko ne obvladajo. Povsod se pridružuje še okolnost, pač neizogibna, da morajo mladi, ki živijo in delajo v deželah drugih jezikov, črpati svojo izobrazbo in razgledanost iz del neslovenskega jezika, ki si jih morajo v prvi vrsti nabavljati. Zato celo v Argentini, kjer mnogo mladih izobražencev obvlada slovensščino, domala ni med mladimi naročnikov na našo revijo ali odjemalcev knjig, ki jih izdajamo.

Vzdrževanje delovanja SKA je bilo že od začetka nelahek problem. Imam na razpolago in bom oddal v blagajniški

arhiv dnevnik dohodkov in izdatkov prvih nekaj let, ko sem bil še sam za vse blagajniške posle, ko je prišla v pisarno SKA ga. Debeljakova, je to vidal ona. Prva stran tega blagajniškega dnevnika ima vpisan prvi dohodek 11. marca 1954, in sicer prispevek ustanovnega člana dr. Ignacija Lenčka 100 pesov (mislim, da bi to odgovarjalo tedanjim 8 dolarjem). Na isti strani je vpisanih še nekaj takih prispevkov: Ladislav Lenček 100 pesov, Branko Rozman 50 p., kipar France Ahčin 100 in France Glavač 50. Kaže, da je bilo tedaj v navadi, da so ustanovni člani po možnosti tudi gmotno prispevali v organizacijsko blagajno, a to je bilo samo v začetni dobi, naj navedem še naslednje primere: po 50 ponovno dal France Glavač, dalje 100 Bara Remeč, ponovno dr. Lenček in tudi L. Lenček po 100; dalje več prispevkov po 50 Ruda Jurčeca, Alojzija Kukovice. Vsi ti so kasneje svoje prispeveke ponovili, a od maja naprej ne najdemo več prispevkov ustvarjalnih članov; do tedaj je bilo vpisanih prispevkov ustvarjalnih članov v skupni višini 2.756 pesov.

Več je donášala navadna članarina, ki so jo plačevali podporni člani (kot bi jih danes imenovali). Naj za spomin navedem sedaj nekaj imen njih, ki no plačevali mesečno po 10 pesov: dr. Leopold Eiletz, Tone Fink, Nande Češarek, Janez Petek, Marjan Marolt za rodbino, Anica Kralj, Rudi Drnovšek, Remigij Terčič, dr. Franc Gnidovec, Robert Petriček, Bogdan Makovec, Tone Sušteršič, Ignacij Fink ml., inž. Ivo Kertelj, Jože Mavrič, Poldka Krajnik, dr. Filip Zakej, Vinko Flek, Vinko Žitnik, dr. Jože Dobovšek, Pavel Golia, Renata Sušnik, bariloški člani po dr. Arku, Franc Reberšček, Janez Hladnik, Miha Smersu, dr. Franc Bajlec, Ljudmila Brumen, dr. Julij Savelli, Ivan Bukovec, dr. Franc Jaklič, Janez Peršuh, Bogoslav Sušteršič, Tine Bohinc, Andrej in Tatjana Volk, Ljudmila Zajc, Ignacij Glinšek, Hotimir Gorazd, Ivan Breclj, Franc Jerman, Jože Guštin, Pavle Verbic, Jože škerbec, Majda Hren, Irena Lesar, Aleksander Martelanc in drugi; nekateri, pravzaprav mnogi od teh so plačali po večkrat, saj je bila članarina mišljena

mesečno; do aprila 1956 se je članarine nabralo za 9.694 pesov.

V blagajniškem dnevniku so v tem času vpisani tudi razni darovi: Ivan Mušič (frizerski salon) 351 p.; neimenovani „izredni član“, 1250 p.; lazarist M. Ocepek iz Tunisa najprej 7.000 p., nato še 11.500 pesov, papež Pij XII. (po p. Prešernu) 4.000 p. in mons. Jezernik 900 p., in še nekaj drugih manjših darov.

Pod rubriko „Prireditve“ je v blagajniškem dnevniku zapisano, koliko je bilo in za katere prireditve dohodkov, kar navajam tudi zato, ker iz tega zaznamo tudi nekaj o prireditvah, ki so se v prvih dveh letih organizirale, poleg običajnih dvotedenskih kulturnih večerov. Prvi dohodek je vpisan kot vstopnina nečlanov (člani so vstopnino tedaj plačali že s članarino!) na prvi prireditvi, umetniškemu večeru v dvorani ženske Katoliške akcije na ulici Montevideo: 700 pesov. Slede 4 kulturni večeri s skupaj 175. Iz tega blagajniškega zapisa je razvidno, da smo že tedaj metali vse v en koš, bolj skromne kulturne večere in pa večje prireditve, kajti umetniški večer se šteje tudi kot prvi kulturni večer. Vstopnina k Meštrovčevi razstavi v salonu Dekleva je dala 402 pesa. Že prej je bil dvakrat večer o Paul Claudelu in tkzv. argentinski večer. Uprizoritev Pregljeve drame „Azazel“ je bila v dvorani župnišča Ramcs Mejje štirikrat in so vse skupaj prinesle 862 pesa. V septembru 1954 je bila razstava slovenske izseljenske grafike; vstopnina 130 pesov; 23. sept. istega leta je bil tkzv. Debeljakov večer ob združenju družine dr. Debeljaka: 170 pesov. Dve predstavi Willempartove igre „Zadnji kraje“, četrtek 16. sept. in v ned. 19. sept., skupaj: 1350 pesov. V novembru 1954 je bila v salonu Dekleva družabna prireditvev SKA, ki je z umetniško loterijo, srečkanjem in drugim dalo 5180 p. Izlet v Luján, h gradiču v Jáuregui k slovaškemu kulturniku Hronskiju je dal v blagajno 729 p. Izlet v San Miguel 570, in v Naveiro 492 p. Druga družabna prireditvev s srečkanjem, dražbo umetnin, vstopnino etc. je dala 7557 p. In tako naprej!

Tudi dohodki našega tiska so navajani. Od marca 1954 do aprila 1956 je dohodkov Glasa 893 p., Meddobja 12.823 p., Vrednot 5.990 p. Knjige, ki so bile v prvih dveh letih izdane, so bile „Mertik“ dr. Kocipra, Pregljev „Moj svet in moj čas“, Debeljak-Remčeve „Kirie-Eleison“, Maroltova „Zori noč vesela“ in Velikonjeva zbirka „Ljudje“, to je v tem času prineslo 32.444 pesov. Pojavi se nova rubrika „Še nerazdeljeno“ za prejemke predvsem iz inozemstva, katerih nameni so bili le deloma navedeni, in zneso v teh dveh letih kar 57.111 p., kar kaže, da je bila prodaja zunaj tedaj vrednejša kot pa prodaja v Argentini.

Spričo velikih izdatkov, ki bodo vsaj deloma navedeni malo kasneje, ni čudno, da je moral blagajnik najemati posojila, deloma brezobrestna, deloma na 10% letne obresti. V prvih dveh letih je morala SKA ob vsej razvejanosti dejavnosti, predvsem založništvu, najeti kar 51.152 pesov posojila. Med dohodki je pod rubriko Razno še 7.039 pesov. V celoti je bilo v teh dobrih dveh letih s posojili vred 237.428 dohodkov. Podrobnosti o izdatkih bi bile sicer tudi zanimive, a bi nas privedle predaleč, zato jih navajamo vsaj v zaključnih številkah: Izdatki za prireditve 23.610 p., vabila 6.616 p. stroški pisarne: stanarina 6.375 p., oprema 21.058; pisarniške potrebščine 15.227; honorarji tajniku in uradnicam: 44.516. Izdatki za tisk SKA: Glas 12.192, Meddobje 49.299; Vrednote 11.508; knjige 116.299; razno 19.276. Skupaj: 325.978.

Razlika med prejemki (vpoštevajoč najeta posojila) in izdatki je 88.550 p. Seveda iz inozemstva tedaj še ni bilo pripadajočih prejemkov, na drugi strani pa tudi med izdatki verjetno v tem času še niso vključene vse obveznosti do tiskarne.

Ko smo takole malo pogledali v gmotni položaj SKA v prvih dveh letih organizacije, ki nikakor ni bil rožnat, se lahko vprašamo: le kako smo mogli obstati in delati še nadaljnjih 32 ali 33 let?

Za ta večer mi je odbor določil, naj kaj povem iz začetkov SKA. Prav malo sem spravil skupaj, ker nimam drugih zapiskov na razpolago kot le navedeni blagajniški dnevnik prvih dveh let. Za sedaj vse navzoče lepo prosim,

da iz svojega spominjanja marsikaj popravite in dopolnite v debati, ki bo morda sledila.

Po teh začetkih SKA v prvih dveh letih življenja je sledila kar lepa doba, skoraj 33 let; zgodovina oz. poročilo o tem bi bilo vsekakor bolj zanimivo, kajti v teh dolgih letih se je marsikaj dogodilo tudi v SKA.

Tokijski eseji: št. x + l.

Dragi Glas!

„x+1“ pomeni, da ima to pismo sicer številko ena, da pa je nadaljevanje določenega števila dosedanjih pisem, ki jih iz različnih vzrokov nisem mogel v preglednem redu hraniti. Lahko se Ti zdi, da je vzdevek „esej“ za vsa ta pisma pretiran; saj se razlikuje od eseja, ki ga je prvi ustvaril Michel de Montaigne v 16. stoletju kot nepredolgo, lahko razumljivo, osebno izkustveno obdelavo enega samega kateregakoli predmeta; tako se skuša (francoski in angleški pomen besede „esej“), pravi de Montaigne, dokopati do jasnosti v svojih mislih in čustvih. V tej točki poskušanja in npora bi si upal reči, da se z de Montaigne-jem gibava v isti smeri, čeprav ne pod istim podnebjem (trenutno se kopljemo v mrzlem zimskem soncu, ki se mu nič ne mudi nazaj na zasneženi sever z licem proti Kitajski in Sibiriji). Če potem „en sam predmet“ razumeva v smislu slovenske republike slovenske besede, ki jo s svobodnim (govorjenjem in) pisanjem tvorimo, nama ne bo treba odslej zardevati v obokih tako mogočnega naslova kot je esej.

Ugani, koga citiram z naslednjim odlomkom: „Srednji sloj pomeni... ljudi, ki niso obremenjeni s prevelikim bogastvom ali preveliko revščino in se morejo zato svobodneje posvečati nematerialnim vrednotam, pa tudi ljudi, ki so kot potrošniki zmožni vplivati na način, to je na kvaliteto življenja. Gre za 'enačenje navzgor', ki samo na sebi ne zadosti čutu pravičnosti, a premaga premostiti najosnovnejše socialne krivice. Krepitev srednjega sloja pa je tem lažja, čim več je med ljudstvom čuta medsebojne odgovornosti pa smisla za pravično razdelitev dobrin, to je: solidarnosti. Na ta način ima pripadnik srednjega sloja možnost, da... se zave svoje moči in odgovornosti... in postane... bistveni subjekt družbene preosnove.“ To je vzeto iz Marka Kremžarja najnovejše, klasično jasno in ustvarjalno (in zato koristno) pisane knjige Stebri vzajemnosti, stran 73. Izdala jo je Cooperativa de crédito S.L.O.G.A. v Buenos Airesu leta - 1988. Menim, da bi jo moral imeti vsak izmed nas političnih emigrantov na svoji delovni mizici; v veliki meri slonijo na njenih načelih naši narodno skupinski uspehi v svobodnem svetu; toda vseh možnosti še nismo uresničili, morda ker vseh načel nismo poznali ali pa doslej o njihovi pravilnosti oziroma o globini in širini te pravilnosti nismo bili prepričani. Odlomek, ki sem ga zgoraj navedel, vsebuje tudi smernice za bolj zdravo in učinkovitejšo delovanje SKA, ki je tako zelo odvisno od „čuta medsebojne odgovornosti“ za kar se da velik napredek našega razmeroma majhnega naroda. „Res je,“ lahko beremo na strani 77, „da kultura brez zdravih gospodarskih osnov hira, res pa je tudi, da gospodarstvo kmalu zgubi svoj zalet in potrebni navdih, če ne črpa sloj podjetnikov, delodajalcev in delojemalcev iz krepkih kulturnih korenin.“

Tu se moram zahvaliti za še eno knjigo, s katero smo se obogatili: Marka Bajuka pesmarico še bomo peli... SKAino 136. izdanje z letnico 1988. Petdeset strani uvođa v pesmarico je nekakšna himna slovenski ljubezni do petja in slovenski iznajdljivosti in podjetnosti, da organizira zbor, ki naj napolni s svetlobo svoje pesmi še tako temen dom ali dvorano ali celo cerkev. Ko sem listal po pesmarici, so v spominu zazvenele včasih melodije, včasih besede; včasih pa ni bilo odmeva, 43 let tujine se je vrnilo vmes in ustvarilo praznino; toda morda se mi bosta kdaj pridružila še dva Slovenca na obali Tihega oceana. vsaj za toliko časa, da bomo ubra-

no zapeli pesmi, ki jih še ne poznam... ali več ne poznam. — Za vsako skupino Slovencev mora ostati pokojni ravnatelj Marko Bajuk pionir, vreden posnemanja: „ni bil samo dober skladatelj in odličen pevodnja, bil je mnogo več: bil je organizator slovenskega pevskega življenja. V tem oziru je bilo njegovo delo nekaj edinstvenega; ker je oral ledino, ker je ustvarjal na novo.“ (Rudolf Smersu: junija 1976; Uvod str. 38).

V *Grazer Philosophische Studien (Internationale Zeitschrift für Analytische Philosophie, vol. 129, 1987)* je na str. 181–193 nek Seppo Sajama (iz univerze v Turku) napisal kritiko Vebove knjige *Estetika*, ki jo je Ljubljanska Slovenska Matica izdala leta 1985. Kritika je pisana v angleščini. Na str. 191 pravi, da Veber samo trdi, a ne dokaže, da so vrednote nekaj objektivnega. In tudi ko primerja znanstvene in estetske sodbe, Veber ne pove, do kam je pripravljen raztegniti analogijo zasidranosti v objektivnem svetu, kjer so dejanske stvari predmet znanosti, nestvarni liki (Sajama jih imenuje „irreal gestalten“) pa dejanski predmet vrednotenja. Na str. 193 ugotavlja Sajama, da je „Veber pravi mojster, ko gre za nadrobno analizo umskih pojavov in njih predmetov. Ko pa se spusti v izpeljavanje vrednostnih pojmov, postopa abstraktno in ne prepriča. Vendar predstavlja njegova *Estetika* zanimiv poskus prilagoditve Meinongove predmetne teorije za estetske probleme. Škoda, da to delo ni zaradi jezika dostopno vsem tistim, ki jih zanima fenomenološka estetika na evropski celini, estetika, ki se ves čas pravzaprav hrani iz Brentanove filozofije. „Mimogrede: Turku je najstarejše finsko mesto; ima dve univerzi, ena poučuje v svedščini, druga v finščini... Moja domneva je, da je Sajama s finske univerze — po finskem imenu sodeč... Zanimalo bi me vedeti, ali so vsa tista pisma z božičnimi pesmimi in voščili, ki sem jih bil poslal v Argentino že na koncu oktobra 1988, res dospela pravočasno. V bodoče jih bom moral poslati priporočeno. Z daljnovzhodnim poklonom ostajam Tvoj vdani

Kladrinar Kos.

kulturni večeri

14. kulturni večer: Predstavitev pesmarice Marka Bajuka „Še bomo peli“ in filmskega scenarija Draga Jančarja „Razseljena oseba“

Kulturni večer je bil torej dvodelen; prvi del posvečen predstavitvi pesmarice ravnatelja Marka Bajuka in njegovem izboru slovenskih narodnih pesmi, ki jih je Slovenska kulturna akcija izdala prav te dni, drugi del pa Razseljeni osebi, filmu, ki ga je na besedilo pisatelja, esejista, dramaturga Draga Jančarja posnela že pred leti slovenska televizija.

Bajukova pesmarica predstavlja le majhen del našega velikega sina Bele krajine, je poudaril predstavitelj Tone Brule, čeprav bo šel najbrž zaradi točnosti zapisa, strokovne znanosti in narodne zavzetosti prav ta v zgodovino. Izgubilo pa se je njegovo organizatorično, vzgojno in prosvetno delo, ker ni bilo mogoče vsega v tistih časih registrirati kakor danes.

„Še bomo peli“, je vzkliknil ravnatelj Bajuk nekaj pred smrtjo v članku za Svobodno Slovenijo in po tem vzkliku je dobila pesmarica naslov. Pri tem je predstavitelj poudaril glasbeno nadarjenost družine Bajukov, saj je njegova knjiga posvečena 25-letnici smrti zbiratelja, razširjevalca, organizatorja glasbene kulture Marka Bajuka, uvod ji je napisal prof. Božidar Bajuk, opremil jo je arh. Božidar

Bajuk, note napisal ing. Marko Bajuk, zadnjega Bajuka, ki poje v Ljubljanski operi pa smo imeli priliko poslušati pred dobrim letom pri SKA v Buenos Airesu. Primer slovenske darežljivosti ali razsipavanja slovenskih talentov v tujini?

Drugi del večera je bil posvečen filmu *Razseljena oseba*. Kakor je bil film, posebno pa še avtor sporen doma pred leti, tako je bil tudi za udeležence 14. kulturnega večera v Buenos Airesu. Ne morebiti toliko za starejše, pač pa za mlajše, ki medvojnih razmer niso poznali, še manj pa doživljali. Mladim je vzbudila domobrantska prisega vrsto vprašanj, še več pa resničnost ali lažnost Sv. Urha, ki se jim zbudé ob skoraj obveznem obisku domovine. Sam prikaz razseljene osebe že v tujini ni bil vprašljiv, saj so vsi udeleženci vedeli, da je parodija, z željo prikazati nekdanje DP-jevce v čim slabši luči; tako njihove (ne rečem naše!) voditelje, pijansko vzdušje njihovih prireditelj, zagrizeno ponavljajoče se petje domobrantske Zdrava bodi domovina.

Debata je izzvenela v: Ni bilo Sv. Urha!, čeprav je tudi to samo delna resnica po mnenju mnogih. Mladini pa je treba povedati vso, jo pripraviti, da ne bo izgubila zaupanja v tiste, ki smo bili takrat soudeleženi v revoluciji, kar se je zgodilo nečaku razseljene osebe. Ostal je razdvojen!

Zadnji kulturni večer — v Mendozi: Predstavitev knjige „Še bomo peli“

Na zadnjem kulturnem večeru (18. decembra) je SKA predstavila v Mendozi knjigo ravnatelja Marka Bajuka *Še bomo peli...*

Predstavitev knjige je potekla dopoldne po skupni maši. Najprej je spregovoril podpredsednik društva Slovencev v Mendozi g. Stane Grebenc. Poudaril je pomembnost kulturnega dogodka za mendoško skupnost in sploh za Slovence, kjerkoli živijo. Pesmarica, „ki sta jo za 25. obletnico smrti ravn. Marka Bajuka priredila prof. Božidar Bajuk in inž. Marko Bajuk in ki jo je izdala SKA, naj prebudi zanimanje za slovensko narodno pesem“.

Predstavitev knjige je opravil Lojze Rezelj, predstavnik SKA iz Buenos Airesa. Rezelj je opisal lik ravn. Marka Bajuka ter pozval mladino „naj posnema tega velikana slovenstva. Da bo to mogoče, morate vi mladi vse storiti, da boste ohranili izročila, poslanstvo in pa seveda materin jezik!“.

Po Rezeljevem govoru je Stane Grebenc prebral dr. Marka Kremžarja pozdrave in misli ob izidu pesmarice. Nato je nastopil mendoški pevski zbor pod vodstvom prof. Božidarja Bajuka in odpel tri pesmi iz predstavljenega pesmarice. Najprej je zadonečo v dvorani zborovsko pevsko geslo „Še bomo peli“, ki ga je uglasbil dr. Šijanec. Sledile so Bajukove priredbe: Slavec, Ciganski otrok in Ena nova zdravica. Za sklep so obiskovalci poslušali po zvočnikih prenos pesmi „Triglav“, kakor so jo peli pred 28 leti v Buenos Airesu ob obisku mendoškega pevskega zbora, ki je nastopil takrat z dvema koncertoma, združeni pevski zbori (okoli 200 pevcev) pod vodstvom Marka Bajuka. Po prireditvi je bil v predverju dvorane pripravljen za navzoče še kratek napitek.

knjige

Odmevi na knjigo L. Detele „Časomer življenja“

Dr. I. M., Ljubljana: „...Knjigo prebiram z velikim zanimanjem in v njej vidim njeno veliko dokumentarno vrednost. Takih knjig pri nas seveda ni. Nekaj je poskusil o tem pisati Lojze Kovačič, toda to je povest, marsikaj si je izmislil, da je bila knjiga bolj „zabeljena“, dokumen-

tarična vrednost pa je zelo majhna. Tu pa se mlad fant sooča s svetom, ki ima na jeziku zelo lepe besede, dela pa povsem drugače. Njegov humanizem je lažni humanizem. L. Detela razume pomembne besede človekovega bivanja, kakor so svoboda, pravičnost, resnica, v njihovem prvobitnem pomenu in razkriva laži časa in išče dosledno pot v takšne življenjske razmere, kjer bi mogel tem vrednotam iskreno služiti. To je pravi humanizem.“

Univ. prof. dr. Martin Jevnikar, Trst: „Prejel sem Vašo knjigo „Časomer življenja“ in se iskreno zahvaljujem zanj... Knjiga je brez dvoma odlično delo, Vaš najvišji dosežek v prozi, zato vam moram samo čestitati. Želim, da bi kmalu izšel še drugi del, ker bo oboje edinstveno platno težkih let doma in v tujini.“

Vinko Ošlak, Celovec: „Prisrčna hvala za imenitni ČASOMER ŽIVLJENJA. Prebral sem ga na dušek, čeprav imam na mizi kup neodgovorjene pošte in drugih nedokončanih stvari. Prava knjiga v pravem trenutku. Knjiga nekoliko upade, kjer je preveč Vašega komentarja in fantazijske poljubnosti. A v glavnem mogoče Vaše najboljšo delo...“

Zanimivost g'iede enega najbolj živih likov v knjigi, starega strica Martina Kojca: imam esperantsko izdajo njegove knjige Učbenik življenja (La lernolibro de la vivo), ki je sicer izšla v skoraj 30 prevodih! In v svojih naukih je bil pionir ter je daleč prehitel to, kar danes lahko beremo pri znanih in denarno uspešnih ameriških avtorjih podobnih knjig... Včeraj (14. 12. 1988) sem po ljubljanskem radiu po slučaju slišal Holyjevo predstavitev Vaše knjige, pa tudi sicer o Vašem literarnem delu. Vseskozi pozitivno, kar še pred pol leta mogoče ne bi bilo dovoljeno. Kakor sem oddajo razumel, ste v Sloveniji naravnost dobrodošli.“

I. Glinšek, Bariloche, Argentina: Z ženo sva prebrala knjigo „Časomer življenja“... Koliko zanimivega branja! ... Kakšno objektivno pisanje o dogodkih med vojno doma in o razmerah po vojni... Večkrat so omenjeni naši domobranci, toda brez sovraštva... Medtem ko nas je komunistična oblast dolga desetletja ignorirala, sta (Lev Detela in Milena Merlak) desetletja „ožje meje slovenskega prostora“. In potem na strani 230 krasne vrstice, posvečene spominu naših dvanajst tisoč žrtev... In koliko tragike v (pisateljevi) družini... Tu pri nas je samo hvala o knjigi! Ob nedeljah se dobimo tu v kavarni in smo razpravljali o knjigi. Zares, sama pohvala. Dr. Arko, naš planinec in planinski pisatelj, je čestital... So v knjigi posamezni odstavki, ki bi jih človek moral podčrtati in si jih zapomniti. Čestitam (pisatelju) z našega juga k tej lepi knjigi!“

H. R., kmetica, Petkovec, Slovenija: „Teško mladost je imel pisatelj „Časomera življenja“. Kar čudno, da je ostal dober... Pravijo, da ga je žena rešila, da je ostal dober... Kako težka pot, da sta z ženo ... postala to, kar sta...“

O. S., Gorica, Italija: „Zanimivo opisuje pisatelj svojo mladost in težave v družini... Kako je ves čas trpel in se nekako iskal v komunističnem okolju... Umetniki imate preveč kritičen pogled na življenje; menda pa da prav to moč, da se ustvari tisto, kar navadni bralec čita... Tudi ljubeznivi (Detelov) podlistek „Dunajski valček za izgubljeno preteklost“ v „Novem listu“ sem rada prečitala...“

M. G., Buenos Aires: „Časomer življenja' je zelo lepo napisana knjiga... Takoj sva jo posodila nekemu znanцу, ki je dobro poznal pisateljevega očeta in njegovo drugo ženo, ima še celo eno sliko... Mislim, da ni mogoče... kritizirati, temveč samo pohvaliti...“

Stanko Janežič: Puntarji

Pet velikih obdobij slovenskega naroda je poskušal obdelati dr. Stanko Janežič v svoji zadnji pesniški zbirki „Puntarji“. Kmečki upori, Turki, Osvobodilni boj, Novi časi, Vračanje, šesto, Prihodnost pa ne bi spadalo med Puntarje, razen če ga vzamemo kot zaključek, kako naj bi se naše puntarstvo končalo. Puntarstvo proti sodobni družbi, puntarstvo ljubezni do zemlje in naroda kot celote.

Že posvetilo samo je deloma eksplikativno deloma opravičevalno, obtoževalno za preteklost in sedanost, zadnji del pa je programsko posvečen prihodnosti: „Slovenskemu kmetu nekdanjih, sedanjih in prihodnjih časov“.

Poosebljenost puntarstva in nosilec njegovih idej je bil slovenski kmet. Janežič najbrž zato začne s kmečkimi upori, da mu ne bi bilo treba pisati o verskih uporih Karantancev — tudi ustoličenje lastnega kneza po ljudstvu je bil upor takrat proti obče sprejetemu pravu evropskih narodov.

Bil je še punt Trubarja, ki je v svojih posledicah zaoral še globlje kot drugi punt — upor slovenstva proti nemštvu za pravico, govoriti z Bogom v lastnem jeziku, za pravico, takrat še milost, imeti šole v lastnem jeziku.

Punt proti Turkom v obrambi Evrope, v katerem ni bilo pri Slovencih ne poturčenecv ne vdač. Bilo je samo dvestoletno trpljenje naroda, zagrizenost kmeta, trma vzdržati za vsako ceno. Prošnji molitvi: Kuge, lakote in vojske, Janežič doda še... in Turkov, reši nas o Gospod!

Ciklu Osvobodilni boj Janežič odmeri trinajst pesmi, vključen je tudi bratomorilski boj in se konča: V svobodi si bomo sami pravice krojili. Kakšno razočaranje v Novih časih! V kratke stihe se vriva obup, tožba, kletev. Preveč bi bilo pričakovati od kmeta-kulaka, kmeta reakcionarja, kmeta, ki ga je treba uničiti, da bi se še puntal! Preveč: Ali smo se zato borili? Kmet je uničen!

Za pravico, za svobodo, za enakost, za bratstvo, za lepšo prihodnost — vsi v boj! Kaj je še ostalo od teh lepih fraz po tako kratkem času in po tolikih žrtvah? Ne dosti več kakor pri Balantiču: Za košček kruha dal bi kos srcá!

Ciklus vračanje bi lahko pomenilo trojno vračanje: Vračanje iz Vetrinja, vračanje v rodno grudo in vračanje duš, že rešenih pozemeljskih strasti, očiščenih, med žive, s prošnjo po spravi. Proti zločinom so se borili, proti tuji ideji, proti diktaturi. Puntarji so bili domobranci! Puntarji — ne pa izdajalci!

Le vkup, le vkup uboga gmajna! Še se homo bili za našo staro pravdo! Toda ta punt ne bo krvav. Ponovno vračanje k starim vrednotam naših dedov je tema Prihodnosti. Spet bo kmet tisti, ki bo prižgal visok kres svobode.

Puntarje je izdala Mohorjeva družba v Celovcu, ilustrirala in opremila pa jih je z umetniškimi slikami Veselka Šorli-Puc. Njene slike bi bilo treba posebej komentirati, zaenkrat lahko samo rečemo, da je v Puntarjevih gibih in pozidognana do skrajnosti vsa njegova neukrotljivost, silovitost in zagrizenost, da pride do stare pravde. Ilustracija Turka, ki ima pod konjem kmeta, izraža azijsko krutost in premoč nad mirnim obdelovalcem zemlje, v Osvobodilnem boju temačnost slike prikazuje „smutnoje vremena“ tistih dni, medtem ko v Novih časih zapuščena kmetija oznanja zgovorljivo, kakšni so bili ali pa še lahko bodo ti časi. Slik iz Vračanja s kleččim domobrancem, drugim že pobitim in tretjim, z obrazom dvignjenim proti nebu, bi lahko in upravičeno primerjali Dantejevemu peklu. Za Prihodnost je Šorlijeva upodobila kapelico s križem in večno lučko, ki naj prikaže vsaj simbolno, kakšna naj bo — Vračanje k vrednotam dedov!

T. B.

„izšle ste iz naroda, pojte med narod!“

v
ŠE BOMO PELI...

izbor slovenskih
narodnih pesmi

Priredil MARKO BAJUK

Izdala Slovenska kulturna akcija

Prodajna cena: vezana 8 in broširana 5 dolarjev.

Naročiti jo morete na naslov SKA: Ramón L. Falcón 4158, 1407 Buenos Aires, Argentina.

Tinje, 23. januarja 1989.

Dragi prijatelj!

Verjetno se spomniš, da so naju, ko sva bila še skupaj na Koroškem, povabili na „Spominsko svečanost ob 10-letnici smrti ustanovitelja Zvezne slovenske gimnazije Joška Tischlerja“, katero je napovedoval lepo tiskani program. Ti si moral prej cditi nazaj v Argentino.

Mene je pa tisto jutro ob pol desetih odpeljal prijatelj Jože Kopeinig v Celovec, predmestje Zrelec z lepo dvo-stolpno cerkvijo. Ob desetih se je začela „spominska maša“ ob povsem polni cerkvi. Glavni maševalec je bil naš član dr. Zablatnik, ki je dr. Tischlerja pokopal, potem mu pa nasledil kot drugi ravnatelj gimnazije. Po evangeliju je spregovoril prvi somaševalec Jože Kopeinig, kot slavnostni govornik. Izhajal je iz citata Simona Gregorčiča o možu, ki ni umrl, ampak ki živi v svojih delih kot narodni, prosvetni in kulturni delavec. Čudovit je bil pokojnikov zglede garača in sodelavca z drugimi. Znal je obzirno molčati, kadar ni hotel raniti, sproti je odpuščal. Krščanstvo mu je bilo osebno življenjsko vodilo. Ključeval je vsem viharjem. Mi mu izkazujemo hvaležnost s tem, da nadaljujemo njegovo delo z isto ljubeznijo do slovenske mladine.

Po maši se je vse zgrnilo na bližnje farno pokopališče k pokojnikovemu grobu, kjer so nanj položili vence in je dr. Zablatnik zmolil molitve za pokojne. Nato je imel govor vodja Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Matevž Grile. Med drugim je povdaril zavzetost za slovensko gimnazijo v Celovcu in za vse slovensko. Zdaj da se Slovenci žal pri nekaterih vprašanjih razhajamo. Dr. Tischler nas vabi k edinosti. (Ko sem ob povratku vprašal spremljevalca, v čem se razhajamo, mi je odgovoril, da ob vprašanjih dvojezičnega šolskega sistema v ljudskih šolah.) Mešani zbor zvezne gimnazije je spet zapel žalostinko, ki je bila to pot: Sirota jaz okrog blodim, ubog cigansk' otrok...

Ob 12 smo se vsi zbrali v avli Zvezne gimnazije za Slovence, ki je resnično mogočna stavba, na spominsko svečanosti, ki jo je priredila Zvezna gimnazija. Poleg množice gimnazijcev so se v prvih vrstah zbrali predstavniki organizacij in ustanov, ki so prišli tudi iz Ljubljane, Trsta in drugod. Navzoč je bil jugoslovanski konzul v Celovcu. Za snemanje podelitve X. Tischlerjeve nagrade sta bili navzoči tudi televiziji iz Ljubljane in Celovca.

Najprej je pozdravil glavne goste ravnatelj gimnazije, dvorni svetnik dr. Reginald Vospersnik. Sledila sta nagovora dr. Matevža Grilca in dr. Janka Zerzerja. Prvi je pred vsem orisal življenjsko pot dr. Tischlerja in njegovo pomembnost, drugi pa razložil, zakaj sta se obe organizaciji odločili, da podelita X. nagrado Zvezni gimnaziji. Obrazložil je tudi, da bo ta nagrada predstavljala tudi fond, iz katerega se bo vsako leto podelila zmagovalcu študentovskega govorniškega natečaja možnost potovanja po glavnih evropskih mestih.

Potem ko sta zastopnika obeh organizacij izročila ravnatelju gimnazije diplomu, ki sporoča podelitev X. Tischlerjeve nagrade Zvezni gimnaziji Slovencev, se je dr. Vospersnik v nje imenu za nje podelitev zahvalil in povdaril, da je ta podelitev tudi izziv za bodoče, vsem profesorjem in dijakom k naporom v smislu dr. Tischlerjevega ideala, s slovensko gimnazijo rojevati zavedne Slovence. Spregovoril je še dr. Fajnik v imenu Združenja staršev, ki bo nagrado prevzela in jo upravljala.

Naj še omenim, da je dr. Vospersnik v začetku prebral tudi pozdravno pismo škofa dr. Krambergerja in nadškofa dr. Šuštarja, ki sta se opravičila, da se ne moreta zaradi zadržanosti drugje odzvati povabilu na slavje. Za zaključek je mešani zbor Zvezne gimnazije zapel še nekaj slovenskih pesmi, pred vsem pa Prešernovo Zdravljico, katere zadnjo vrstico je zapela vsa dvorana stoji: „Žive naj vsi narodi...“. Podpisanega je pri vsej prireditvi najbolj prevzela pesem številnega mladinskega zbora, v kateri so posebno povdarili besede „Slovenci hočemo ostati!“. In ko je zvečer pri televiziji gledal podajanje programa ljubljanske televizije

Rektor Doma v Tinjah Jože Kopeinig in Ladislav Lenček

in je na vrsto prišla tudi gori opisana spominska svečanost, je ob Kopeinigu sedečega zagledal sivolasnega starčka in v ozadju nadebudno mladino, pa kar ni mogel verjeti, češ: „Ali sem res že tako star...“.

Ladislav Lenček.

ustvarjalci SKA

Izbrane razprave in eseji prof. Rada L. Lenčka

Slovenska matica ima v programu za leto 1990 objaviti Izbor jezikoslovnih razprav prof. Rada L. Lenčka. Spisi zadevajo probleme slovenščine, „ki so najpogosteje zastavljeni v razmerju do ostalih slovanskih ali vsaj južno-slovanskih jezikov.“ Večina „člankov je posvečena sociolingvističnim vprašanjem, ki jih avtor zastavlja zlasti ob izidu, oblikovanju in normiranju knjižnih jezikov pri Slovanih ter ob družbenih procesih, ki so bili vzročni ali posledično povezani s temi za kulturno zgodovino vsakega naroda tako pomembni dejanja. Posebno ugledno mesto pri razreševanju teh vprašanj in v razvoju slovanske filologije v začetku 19. stoletja pripada J. Kopitarju, ki mu je v tem sklopu problemov odmerjene tudi največ raziskovalčeve pozornosti“ (Knjižni razgled, SM, Ljubljana).

O Levu Detelu v slovenskih časopisih

Na Dunaju živeči slovenski pisatelj in publicist Lev Detela je lani izdal pri SKA avtobiografsko knjigo Časomer življenja ter doživel pomembno odmevnost v slovenskih časopisih. Poleg Celovškega zvona, ki je v 21. številki objavil kratek zapis o knjigi, so o časomeru poročali še Novi list (8. in 15. decembra), Katoliški glas (22. in 23. decembra). O knjigi pa je po Radiu Trst A obširno poročal prof. Martin Jevnikar. Pravtako je na ljubljanskem radiu bila predstavitev Detelove knjige in o njegovem literarnem delu.

Pred izidom je Detelov roman Dunajski valček, ki je kot podlistek izhajal v tržaškem tedniku Novi list. Pri Mohorjevi založbi v Celovcu pa bo letos izšel Detelov nagrajeni roman o koncu poganstva med Slovenci, o pokristjanjevanju iz Salzburga ter o knezu Borutu, ki je osrednja oseba dela z naslovom Stiska in sijaj slovenskega kneza.

Lev Detela piše poleg tega roman o Venetih, medtem ko bo v drugem romanu posegel v skrivnost celjskih grofov.

Na Koroškem bom pognal nove korenine

Cerkveni list krške škofije Nedelja je v prvi številki letos objavila obširen intervju s prejšnjim predsednikom in ustanoviteljem Slovenske kulturne akcije g. Ladislavom

Lenčkom. Z njim se je pogovarjal tajnik Celovškega zvona g. Vinko Ošlak. Bralcem Nedelje je pojasnil, kako je prišlo do njegovega odhoda iz domovine, ustanovitve Slovenske kulturne akcije, kako ta deluje, zakaj se je ustavil na Koroškem kot pokojni kipar France Gorše. Intervju v Nedelji nosi naslov: Na Koroškem bom pognal nove korenine.

Takoj druga številka Nedelje pa je že prinesla pogovor, ki ga je imel Vinko Ošlak s sedanjim predsednikom Slovenske kulturne akcije prof. Andrejem Rotom. Rot je opisal svojo življenjsko pot in študij, orisal pa je tudi dejansko stanje Slovenske kulturne akcije po tridesetih letih delovanja. Naročnikov njenih publikacij je res morda manj, vendar pa njeno delo ne upada. Stike s Slovenijo bo treba obnoviti, vendar pa je še vse pogojeno od dnevne politike in organizacij, ki so od nje odvisne. Stvari bi se lahko izboljšale, če bi domovina pokazala večjo odprtost in demokratičnost in bi bile publikacije Slovenske kulturne akcije dostopne tudi v domovini. Dokler pa tega ni, se ne more dosti pričakovati: starejši bodo ostali kakor so, mlajši p abodo hodili kvečjemu na kratke obiske v domovino.

utrinki

Zadnja spominska knjiga Milovana Djilasa nosi naslov „Oblast“. V intervjuju z Našimi razgledi pravi, da je oblast strast vseh strasti, politika oziroma oblast, da je koncentracija življenja in oblast najmočnejša strast. Še boj zanjo, da je najslajši boj, seveda bi moral dostaviti, da za tiste, ki ostanejo pri koritu in življenju, ne pa za tiste, ki padejo. Po vseh njegovih „bojih“ živi udobno v sredini Beograda, podlaga vsemu temu pa so dohodki od avtorskih pravic, ki jih prejema od gnilega Zahoda. Že Moša Pijade mu je očital, da je njegova morala taka, da se reši vsakega dela, medtem ko se njegovi najbližnji tovariši davijo pod težkimi bremenami. Naši razgledi so tudi odkrili, ali bolje Našim razgledom je odkril, da je ideja samoupravljanja bila njegova, Kardelj in Kidrič sta jo samo dopolnila in izvedla. Vendar je nekdo prevzel očetovstvo samoupravljanja, tako vsaj ne bo težilo Slovencev. Djilas je bil samo odstavljen od funkcij, ni pa bil izključen iz partije, zato mu je bilo življenje lažje. Novi razred je izšel v štiridesetih jezikih in milijonskih nakladah, kar mu je sladilo življenje, ko je presedel.

Drugi mednarodni kolokvij v čast Franceta Vebera se je vršil istočasno v avstrijski in slovenski Radgoni. Organizirala ga je Avstrijsko-jugoslovanska zveza filozofov. Veber je bil doma iz Radgone, študiral je pri Meinongu v Gradcu, habilitiral se je v Zagrebu. filozofsko pa je deloval v Ljubljani. Meinong, Husserl in Veber spadajo v krog, ki je obdeloval filozofijo intencionalnosti, za katero se zanimajo tudi ameriški filozofi. Zbralo se je nad štirideset filozofov iz sedmih držav, pričakujejo jih pa še čez dve leti, ko bodo praznovali stoletnico njegovega rojstva v Mariboru.

„Katalog bankovcev Jugoslavije ali njenih dežel“ je naslov knjigi, ki jo je sestavil, uredil in prevedel v srbohrvaščino in angleščino farmacevt Zmagor Jelinčič. Izdajo je omogočila Ljubljanska banka s tem, da je že pred natisom odkupila večje število izvodov. Za nas v emigraciji je zanimiv podatek, da je med zadnjo vojno eksistirala denar jugoslovanskih narodov, predvsem pa ga je poznala Slovenija. Res je napis na eni strani v slovenščini, na drugi pa v nemščini, vendar drugod še tega niso imeli.

Spomine generala Lada Ambrožiča-Novljana je izdala mariborska založba Obzorje pod naslovom „Po čem je zmagala“. Obdobje, ki ga opisuje Ambrožič gre od l. 1944-1959 in recenzent Književnih listov Alojz Stradtot jih imenuje „pričevanja o bridkih izkušnjah in grenkih spoznanjih“. Ambrožič je bil poveljnik IX. korpusa in je padel v nemi-

lost takoj po vojni. Naslov Po čem je zmagala, je postavil Ambrožič zato, da bi se novi oblastniki in povzpeteži vsaj včasih vprašali, komu dolgujejo korito, vikend in avto. Knjiga je spomin skesanc, ki ni v skladu z uradno zgodovino.

Zadnji roman Marjana Rožanca je izšel lani pod naslovom „Lectio divina“. V njem je Rožanc napotil glavnega junaka Filipa Ramovša v samostansko klavzuro iskat Boga. Ali se je sam Filip, glavni junak romana napotil iz sveta iskat sreče, miru in vere, ali pa se je z njim napotil tudi Rožanc, je še vprašanje. Vsekakor se je lotil nove tvarine, ki lahko pomeni razhodnico z dosedanjim načinom pisanja, posebno pa še tematike.

Umrla je Nada Klaić, profesorica za hrvaško zgodovino na zagrebški univerzi. Za Slovence je bil pomemben njen prispevek v Celjskem zborniku l. 1982 o zadnjih celjskih grobih. Nameravala pa je pregledati tudi zgodovinske dokumente o njihovi dejavnosti v Slavoniji. Svoje razprave je objavljala tudi pri SAZU v hrvaščini.

Naprošeni objavljamo:

Poslanica Slovenskega narodnega odbora

Ob propadanju komunističnega sistema ter ob dogodkih znotraj in zunaj domovine, ki zlasti v zadnjem času napolnjujejo slovenskega človeka z zaskrbljenostjo in ogorčenjem, Slovenski narodni odbor iz političnega zdomstva izraža svoja stališča:

PONOVNO OBTOŽUJE vladajočo komunistično partijo nasilja ter brezpravnih, nezakonitih in krivičnih obsodb, od tistih v letih revolucije pa vse do teh, ki danes pretresajo slovenski narod, katerega z monopolnim, samolastnim in brezprizivnim izvajanjem oblasti duši, ga zavaja in mu onemogoča svobodno rast v skladu z načelom o samoodločbi narodov ob celotnem spoštovanju človekovih pravic.

SPOMINJA slovensko in svetovno javnost, da so vrednote osebne svobode in narodne samobitnosti, za katere se je slovensko ljudstvo prizadevalo in bojevalo več kot tisoč let in ki so tudi danes slovenskemu človeku svete, še vedno predmet načrtanih napadov protinarodnih sil. Ti ideali, na katerih temeljijo najpristnejši narodni interesi, so danes živi bolj kot kadar koli in se kljub nasilju totalitarnega sistema izražajo z novo močjo v zahtevah po temeljnih pravicah človeka in državljana.

POZDRAVLJA zrelo ravnanje slovenskega naroda ob novih preizkušnjah, pred katere je postavljen, in z veseljem spremlja izraze zvestobe slovenstvu, ki se množično usmerjajo v oporo rojakom, ko so zaradi svoje demokratične držbe in slovenske zavzetosti žrtve krivičnega preganjanja in obsodb.

ZAHRTEVA, da samozvani nosilci oblasti v Sloveniji, katerim slovensko ljudstvo ni nikdar pripoznalo legitimnosti, ob očitnem in nezadržnem propadanju njihove moči predajo oblast svobodno izvoljenim predstavnikom slovenskega naroda. Le ti naj ob upoštevanju svojosti ostalih narodov, ki trpe v Jugoslaviji podobno usodo, nastopijo pot iz razkrajajočega se socialnega in državnega sistema do pluralistične družbene ureditve v pravni državi.

POZIVA vse Slovence, da ob očitni prelomnici narodove zgodovine solidarno podpro tiste rojake v nesvobodni domovini, ki se pogumno trudijo za pravice slovenskega človeka in resnično demokratično sožitje v narodu. Le kulturna in gospodarska prostost, kadar imata zagotovilo v politični svobodi, moreta ustvariti pogoje za mir in blaginjo. Ob teh vrednotah, ki so jamstvo za rast vsake družbe, bo mogoče zbrati vse narodne sile, da se v Sloveniji zgradi pravičen družbeni red in uveljavi njena in dejanska državnost s parlamentarnim sistemom in evropsko usmerjenostjo.

Za Slovenski narodni odbor:

predsednik: Rudolf Smersu

tajnika: dr. Ludvik Puš, dr. Peter Urbanc

Buenos Aires, New York, Toronto, oktobra 1988.

razgledi

Med dvanajstimi knjigami, ki so jih pokradli neznanci iz univerzitetne knjižnice v La Plati in katerih vrednost cenijo nad 10 milijonov dolarjev, so rokopišna vojna med Galci in Goti iz 14. stletja, dve knjigi iz Guttenbergove tiskarne (Aurea verba in Summa theologica Sv. Tomaža Akvinskega). Na srečo so prej vsak list ožigosali, tako da tatovi knjig ne bodo mogli prodati.

Zbirka pisem, ki jih je pisal Mahatma Gandhi svojemu odvetniku in prijatelju med leti 1905-41 je bila prodana na javni dražbi. Med njimi je 80 osebnih pisem, ki jih je pisal indijski voditelj in ki imajo še večjo vrednost kot njegova politična dela.

Zadnja knjiga Michaela Novaka, teologa in diplomata, nosi naslov „Bo osvobajoča?“ Naslov se nanaša na teologijo osvoboditve, ki je bila obsojena lansko leto po Vatikanu in tudi v knjigi najdemo več vprašanj, nekatera z odgovori druga brez. Za nas ni brez pomena, ker je Novak že dobil odgovor v Sloveniji v Kocbekovem primeru. Novak vidi stališče Cerkve in njene filozofije, ter jo primerja s stališčem marksizma, stvar, ki je hotel združiti Kocbek, ki je pa po Novaku nezdržljiva. V ozadju je zgodovinska vloga krščanskega nauka o pojmovanju človeškega dostojanstva, ki je nezdržljiva s historičnim materializmom. Cerkev je o teologiji osvoboditve spregovorila po kardinalu Ratzingerju v De quibusdam rationibus theologiae liberationis lansko leto, prav tako sta ji bila posvečena dva kulturna večera SKA. Novak je študiral na Gregorijani in Harvardu, bil je svetovalec trem ameriškim predsednikom: Fordu, Carterju in Reaganu.

Celovška Mohorjeva družba je razstavljalna v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu. V Ljubljani so bili gostje PEN kluba in DSP, v Zagrebu so jim pomagali iz Slovenskega doma, v Beogradu pa so razstavljalni v Narodni knjižnici. Poleg poznanih so letos razstavljalni Peter Kersche in Janko Ferik „Letzte Möglichkeit Österreich kennenzulernen (Zadnja možnost spoznati Avstrijo) v nemški in slovenski izdaji.

Izšlo je Letno poročilo Zvezne gimnazije za Slovence. Letos je imela gimnazija 439 učencev, obhajala pa je svojo petin-dvajsetletnico. Predsednik izpitne komisije nadzornik dr. Inzko, ki je maturitetnim izpitom predsedoval dolga leta, se je letos upokojil. Od začetka, kar obstoji gimnazija so imeli 993 maturantov. Iz tabel razberemo starost, rojstne okraje dijakov, kje stanujejo, številčno stanje od l. 1957-88, katerim poklicom pripadajo starši, učila, ki jih uporabljajo itd.

Letos so slavili že trideseto akademijo pod naslovom Sele vsepovsod. Slavje je bilo povezano s 50-letnico trinajstih Selanov, ki so jih obglavili na Dunaju. Dopolnilo k geslu pa je bilo: Živelimo smo — živimo — živeli bomo!

Trideset let je že, odkar je izdal Carlos Castaneda v angleščini Nauki don Juana s podnaslovom Pot do spoznanja Jakijev. Octavio Pzz, ki je pet let kasneje napisal uvod v špansko izdajo, je knjigo in njeno tematiko imenoval antiantropologija, ker je v njej, posebno v prvi knjigi Castaneda obravnaval mamilne rastline in jo prikazal kot etnološko študijo. S te pa je prešel na magijo, zaklinjanje, pomešano s praznoverjem. Knjige Castanede so neke vrste letopis spreobrnjenja, pripoved o duhovnem prebujanju, istočasno pa so tudi odkritje in obramba poznanja, ki ga je Zahod zaničeval, prav tako kakor sodobna znanost. Do sedaj je izšlo že sedem knjig, osma je izšla letos — Tiho vedenje (El conocimiento silencioso) —, vendar se še niso mogli literarni kritiki združiti, v katero zvrst spadajo knjige: fikcije, realnost, antropologija, fantazija, ostanke mzigije ali religije? Sam Castaneda pa tudi ne mara razrešiti uganke.

Na knjižnem sejmu v Frankfurtu je predstavil letos svojo zadnjo knjigo italijanski semiolog Umberto Eco „Foucaultovo nihalo“. Eco je bil poznan do sedaj po detektivskem, fantastičnem romanu „Ime rože“, zato je bila za Foucaultovo nihalo propaganda še večja. Osservatore Romana literarni kritik Salsano je zanimanje zanj še povečal, čeprav se je navdušenje z njegovo kritiko precej poglelo. Salsano je delo označil kot smeha vredno pisanje, onečaščenje, bogokletstvo, kulturno okuženje in izrodek knjižne dejavnosti. Po njegovem Eco potvarja, smeši, razgalja in žali človeka na nedovoljen način. Kulturno okuženje, ki ga predstavlja Ecovo zadnje delo, pa bo samo še povečalo nekulturo diletantov, zavedlo tiste, ki kaj vedo in znajo, obenem pa bo izpodkopal dobro vero navnežev.

MEDDOBJE XXIV., 1-2

Dvojni zvezek
na 160 straneh

Letna naročnina s 6 številkami Glasa
U\$A 30.— ali ustrežna vsota v drugih
valutah. V tisku je prva številka XXIV.
letnika, ki jo bodo naročniki prejeli
v marcu 1989.

POEZIJA IN PROZA: VLADIMIR KOS (JAPONSKA), PESMI (2), LITANIJE
NA BREGU JEZERA (56) * DOLORES TERSEGLAV (JUGOSLAVIJA), HAIKU — SMRT
— PARADOKSI (4) * FRANCE PAPEŽ (ARGENTINA), KNJIGA ČASA (5), BILA JE
POMLAD (47) * FRANC SODJA (KANADA), NEOBJAVLJENA „PISMA MRTVEMU
BRATU“ (6) * TONE BRULC (ARGENTINA), NISO ZDRŽALI (36) * MAKS OSOJNIK
(ARGENTINA), QUERIDO (42) * OTMAR MAUSER (KANADA), POEZIJE (107).
RAZPRAVE IN ESEJI: ANDREJ ROT (ARGENTINA), MODELI SLOVENSKE
SAMOBITNOSTI (58) * VINKO BRUMEN (ARGENTINA), PO DIALOGU K SPRAVI
IN ENOTNOSTI (70) * VINKO BELIČIČ (GORICA), Z RUDO JURČECOM NA DA-
LJAVO (83) * JOŽE KRIVEC (ARGENTINA), PESNIK FRANCE BALANTIČ (90) *
LEV DETELA (AVSTRIJA), V OGNJU GROZE PLAPOLAM (95) * RUDOLF ČUJEŠ
(KANADA), DRUŽBENA MISEL JANEZA PAVLA II. (119), SOLICITUDO REI SOCIA-
LIS (137).
PREVODI: TINE DEBELJAK — JULIAN TUWIM, ŽABE — LATINKE (57).
KRONIKA: JOŽE VELIKONJA (ZDA), BLED 1988 (109).
ZAPISI: JOŽE RANT (ARGENTINA), O RAZMIŠLJANJH OB KOSOVI OPRE-
DELITVI FILOZOFIJE (142).
KNJIGE: FRANCE PAPEŽ (ARGENTINA), J. PIRC: A. UŠENIČNIK IN ZNAME-
NJA ČASOV (156).
ŠPANSKI TEKST: GREGOR PAPEŽ (ARGENTINA), A DIEZ AÑOS DE UNA
REVISTA (158).
LIKOVNA PRILOGA: BARA REMEC (ARGENTINA).

CORREO ARGENTINO	CORR. CENTRAL Y SUCC. 4	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
		R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires 1407, Argentina.